

Horyzonty Polityki
2025, Vol. 16, N° 57

MACIEJ DRZONEK

<http://orcid.org/0000-0002-7840-1301>

Uniwersytet Szczeciński

maciej.drzonek@usz.edu.pl

DOI: 10.35765/HP.2727

Homo politicus i jego rzeczywiste preferencje. O metodzie ważenia preferencji wyboru (WPW) w badaniu zjawisk politycznych¹

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest zaprezentowanie metody ważenia preferencji wyboru (metoda WPW), stanowiącej autorskie opracowanie dokonane na podstawie metody AHP Thomasa L. Saatiego, a także przedstawienie przykładów badań zrealizowanych za pomocą metody WPW.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Głównym problemem badawczym jest wykazanie, czy metoda WPW może znaleźć zastosowanie do efektywnego pomiaru preferencji badanych osób. W artykule poszukiwane są odpowiedzi na następujące pytania: Jaka jest istota metody WPW? Na czym polega różnica pomiędzy metodą WPW a klasycznym badaniem preferencji za pomocą przypisywanych przez respondentów wag do wybieranych przez nich opcji? Czy metoda WPW może mieć zastosowanie w prognozowaniu zjawisk politycznych? Proces poszukiwania odpowiedzi na powyższe pytania badawcze zostanie dokonany z wykorzystaniem metody komparatystycznej na podstawie przykładów autorskich badań przeprowadzanych za pomocą metody WPW.

PROCES WYWODU: Przedstawiono charakterystykę metody WPW, a zatem jej główne atrybuty w porównaniu do tradycyjnych metod badania preferencji, zaprezentowano techniczne kwestie dotyczące jej zastosowania w badaniach

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa II”. Projekt pt. Politycy lokalni a patriotyzm i percepcja zagrożeń. Porównanie miast Podkarpacia oraz Pomorza Zachodniego, nr NdS-II/SP/0355/2023/01. Kwota dofinansowania 859100,00 zł Całkowita wartość projektu 859100,00 zł.

Sugerowane cytowanie: Drzonek, M. (2025). *Homo politicus* i jego rzeczywiste preferencje. O metodzie ważenia preferencji wyboru (WPW) w badaniu zjawisk politycznych. *Horyzonty Polityki*, 16(57), 107–127. DOI: 10.35765/HP.2727.

ilościowych, przedstawiono kilka wyników badań z jej użyciem, a także opisano możliwości jej zastosowania w badaniach zjawisk politycznych.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Zastosowanie metody WPW pozwala na dogłębsze sprawdzenie rzeczywistych preferencji badanych respondentów. W przeciwieństwie do klasycznych metod pomiaru preferencji metoda WPW nie opiera się wyłącznie na deklaracjach zgłaszanych przez badanych co do ich preferencji, ponieważ to nie respondenci przypisują wagi do wybieranych przez nich opcji wyboru. Metoda ma jednak swoje ograniczenia: jej zastosowanie jest utrudnione w przypadku badania wielu opcji do wyboru. Najlepsze efekty przynosi, gdy respondent nie ma więcej niż 5–6 opcji do wyboru.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Metoda WPW może mieć zastosowanie w wielu obszarach życia społecznego, polityki rozumianej zarówno jako *politics*, jak i *policy*. Z pewnością badania preferencji za jej pomocą mogą pozwolić na uzyskanie pogłębionej wiedzy na temat rzeczywistych, a nie tylko deklarowanych preferencji w badanej grupie.

SŁOWA KLUCZOWE:

metoda WPW, *homo politicus*, badanie preferencji

Abstract

HOMO POLITICUS AND HIS REAL PREFERENCES.
ON THE METHOD OF WEIGHING CHOICE
PREFERENCES (WPW). IN THE STUDY
OF POLITICAL PHENOMENA

RESEARCH OBJECTIVE: The article aims to present the method for weighing choice preferences (WPW method, which is an original development based on the AHP method by Thomas L. Saati), as well as to present examples of original research carried out using the WPW method.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The main research problem is to demonstrate whether the WPW method can be used to effectively measure the preferences of the surveyed people. The article seeks answers to the following questions: What is the essence of the WPW method? What is the difference between the WPW method and the classic preference survey using weights assigned by respondents to the options they choose?

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The characteristics of the WPW method are presented, so its main attributes in comparison to traditional methods of studying preferences. Several research results using this method are presented, as well as possibilities of its application in the study of political phenomena are described.

RESEARCH RESULTS: The use of the WPW method allows for a more in-depth verification of the actual preferences of the surveyed respondents. In contrast to classical methods of measuring preferences, the WPW method is not based solely on the declarations made by the respondents regarding their preferences, because it is not the respondents who assign weight to the options they choose.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The WPW method can be used in many areas of social life, politics understood as both politics and policy, and certainly preference research using it can allow for obtaining in-depth knowledge about the real, and not just declared, preferences in the studied group.

KEYWORDS:

WPW method, *homo politicus*, research of preferences

WPROWADZENIE

Celem wszelkich badań powinno być dążenie do poznania rzeczywistości taką, jaka ona jest, a nie jaka wydaje się być czy też jaka miałaby być postrzegana, ponieważ ktoś miałby takie życzenie. Stwierdzenie powyższe na pierwszy rzut oka zdaje się oczywiste, ale warto od niego zacząć te rozważania – spoglądając na niektóre wyniki wyborów w kontekście badań, które miały je diagnozować i prognozować, nasuwa się pytanie, czy aby ich funkcją było poznanie rzeczywistych preferencji wyborczych? Z drugiej strony, spostrzeżenie takie niekiedy jest kwestionowane, ponieważ dyskusje nad pytaniem o istnienie prawdy obiektywnej można dostrzec nie tylko wśród filozofów (Woleński, 2006; Woleński, 2007), ale i prawników (Jaśkiewicz, 2014; Gizbert-Studnicki, 2009; Stawecki, 2006; Czepita, Wronkowska, & Zieliński, 2013). Jednakże badanie zjawisk społecznych, jeśli na ich podstawie mają być formułowane adekwatne diagnozy oraz stawiane właściwe prognozy, powinno opierać się na znalezieniu możliwie pełnej i dogłębnej odpowiedzi na pytanie: jak jest w istocie, co zdarzyło się faktycznie?

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jakie są rzeczywiste opinie, preferencje czy refleksje badanej populacji dotyczące zjawisk społecznych, chodzi zatem o ustalenie faktycznych poglądów badanych, a nie takich, które mają charakter pozorny, bez względu

na to, czy ich mylne zdiagnozowanie wynika z intencjonalnego zafałszowania przez badanych, czy też z tendencyjnego sposobu przeprowadzenia badania przez badających. Rzeczywiste ustalenia, czego oczekuje dana populacja w sferze politycznej, zarówno tej odnoszącej się do zdobywania władzy (*politics*), jak i tej dotyczącej jej realizowania w interesie rządzonych (*policy*), jest szczególnie istotne nie tylko z punktu widzenia tych, którzy tę władzę chcą posiadać. Spoglądając na pojawiające się w przestrzeni wirtualnej tuż przed każdymi wyborami quizy dotyczące posiadanych poglądów (zob. np. MyPolitics, *Eurowyborczy2024*; MyPolitics, *Wyborczy2023*, MyPolitics, *Warszawski2024*), można odnieść wrażenie, że coraz więcej jednostek, które możemy określić jako *homo politicus*, nie tylko nie do końca wie, na kogo zagłosować (kogo poprzeć). Można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że znaczna część osób biorących udział w mechanizmach demokratycznych prawdopodobnie nie jest świadoma własnych poglądów dotyczących różnych kwestii społecznych i tym samym nie wie, które ugrupowania polityczne je odzwierciedlają. W konsekwencji część wyborców, stając przed urną wyborczą, nie ma świadomości, czy opcja, na którą zamierzają oddać głosy, rzeczywiście będzie realizować *policy* zgodnie z ich oczekiwaniami i przekonaniami. A zatem dogłębne badanie rzeczywiście preferowanych rozwiązań i działań oczekiwanych od rządzących, a z drugiej strony posiadanych poglądów przez rządzonych powinno być warunkiem *sine qua non* jakiegokolwiek aktywności współczesnego *homo politicus*.

Celem poniższych rozważań jest zaprezentowanie metody ważenia preferencji wyboru (metoda WPW) jako sposobu pomiaru preferowanych opcji u respondentów. Zasadniczym problemem badawczym jest zatem wykazanie, czy metoda WPW może znaleźć zastosowanie do efektywnego pomiaru preferencji badanych osób. Poniżej poszukiwane będą odpowiedzi na następujące pytania: Jaka jest istota metody WPW? Na czym polega różnica pomiędzy metodą WPW a klasycznym badaniem preferencji za pomocą przypisywanych przez respondentów wag do wybieranych przez nich opcji? Czy metoda WPW może mieć zastosowanie w prognozowaniu zjawisk politycznych? Jakie są ograniczenia metody WPW?

Niniejsze przemyślenia zostały oparte na wielu własnych badaniach dotyczących preferencji politycznych realizowanych od 2014 r. oraz na wcześniej prezentowanych rozważaniach (Drzonek, 2016;

Drzonek, 2021), które poniżej wykorzystano, poszerzono i pogłębiono. Własne badania z wykorzystaniem metody WPW prowadzono m.in. wśród działaczy samorządowych wielu polskich miast. Do badanych należeli: kandydaci na radnych Szczecina w 2014 r., uczestnicy Kongresu Ruchów Miejskich w Gorzowie Wielkopolskim w 2015 r., samorządowcy miast na prawach powiatu w latach 2018–2019, osoby biorące udział w pilotażowych badaniach percepcji zagrożeń przez samorządowców trzech miast Pomorza Zachodniego w 2022 r.

Metoda WPW jest również stosowana w projekcie badawczym realizowanym w latach 2024–2026 („Politycy lokalni a patriotyzm i percepcja zagrożeń. Porównanie miast Podkarpacia oraz Pomorza Zachodniego”). Jego częściowe wyniki zostaną również przytoczone.

METODA WPW (WAŻENIA PREFERENCJI WYBORU)

W badaniu zachowań społecznych zasadne jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: Dlaczego poszczególne jednostki podejmują właśnie takie, a nie inne decyzje?

W przypadku istnienia więcej niż dwóch możliwych i dostępnych dla danej jednostki wariantów decyzyjnych pierwszoplanowe zatem jest poznanie przyczyn, dla których jednostka zdecydowała się na wariant wybrany przez siebie. Do dogłębnego diagnozowania takich sytuacji decyzyjnych stosuje się m.in. metodę AHP (Analytic Hierarchy Process – analityczny proces hierarchiczny), którą zaproponował Thomas L. Saaty (Saaty, 1980; zob. też Kuczera, 2015; Kuczera, 2016).

Właśnie metodę AHP obok metody ANP (Analytic Network Process – analityczny proces sieciowy) niekiedy uważa się za jedną z bardziej efektywnych, wielokryterialnych metod wspomagających podejmowanie decyzji (Adamus & Łasak, 2010, s. 77; Gawlik, 2014, s. 415–426), chociaż, rzecz jasna, wśród metodyki wielokryterialnego wspomagania decyzji rozwijano także inne podejścia, np. Utility Additive (UTA) i metody oparte na relacji przewyższania (Żak & Redmer & Sawicki, 2004, s. 243–244). Wspomnieć można również o Multi-Criteria Decision Analysis (MCDA), metodzie, która może mieć zastosowanie w badaniach w wielu dziedzinach, np. do modelowania preferencji, oceny jakości życia, analizy danych z testów psychologicznych (Gaievskiy i in., 2025; Gongora-Salazar i in., 2023,

s. 780–790), a także innych, jak np. opieka zdrowotna, zarządzanie energią czy transportem (Więckowski i in., 2023, s. 367–393). Wymienić należy również metodę Best-Worst Scaling (BWS), w której skaluje się opcje pomiędzy „najlepszy-najgorszy” (Schuster i in., 2024). Metoda BWS służy do priorytetyzacji skończonej liczby opcji, a w tym kontekście (priorytetyzacji) BWS jest również stosowana jako Maximum Difference Scaling Data (MaxDiff). W literaturze komparatystycznie omawia się zastosowania MaxDiff i Conjoint. Mogą być wykorzystywane np. w badaniu możliwości wykorzystania modeli językowych (Large Language Models – LLM) do symulacji wyborów konsumenckich (Moore, 2024) czy do budowania zaawansowanych modeli integrujących dane z obydwu technik, aby przeprowadzać dokładniejsze estymacje preferencji (Liu i in., 2025, s. 9404–9422). Natomiast zastosowanie zachęt w MaxDiff może zwiększać trafność predykcyjną wyników (Schramm & Lichters, 2025, s. 1–16).

Metoda zaproponowana przez T.A. Saatiego – AHP – jest opartym na wielu kryteriach sposobem analizowania procesu podejmowania decyzji. Jak zauważono,

AHP stara się odpowiadać biologicznym i psychologicznym aspektom decyzyjnym ludzi, ułatwiając zarówno uchwycenie norm oceny przechowywanych w pamięci decydentów, jak i opis decyzji w sposób normatywny (Kuczera, 2016, s. 302).

Sednem tej AHP jest po pierwsze ważenie ze sobą w parach poszczególnych wariantów decyzji (każda opcja z każdą), a następnie ustalenie hierarchii poszczególnych opcji. Co niezwykle istotne, hierarchię poszczególnych wariantów decyzji ustala się matematycznie za pomocą działań na macierzach. A zatem to nie badana jednostka (respondent) subiektywnie ustala, co w jej mniemaniu jest najistotniejsze, a co najmniej istotne. Hierarchia możliwych opcji dostępnych badanemu jest bowiem ustalana w sposób zobiektywizowany przez przeprowadzających badanie. Tu warto jednak pamiętać o konsekwencjach zestawiania opcji w parach (parowanie), ponieważ może to niekiedy prowadzić do pewnych niespójności (Mazurek, 2023, s. 1–140).

Metoda AHP T.A. Saatiego pozwala zatem diagnozować postawy badanych w przejrzysty sposób. Wzorując się na AHP, opracowano uproszczony model badania rzeczywiście preferowanych opcji przez

respondentów, którą określono mianem metody ważenia preferencji wyboru (WPW). Ma ona pewne przewagi.

Po pierwsze w WPW można osiągnąć te same efekty w ułatwiony, zoptymalizowany sposób. W AHP obliczenia są dokonywane na macierzach, w WPW za pomocą prostego wzoru matematycznego.

Po drugie, w badaniach społecznych, zwłaszcza tych dotyczących diagnozowania zachowań *homo politicus*, kwestią fundamentalną jest określenie rzeczywistych (w znaczeniu „rzeczywiście posiadanych”) preferencji przez badaną jednostkę. O ile metoda AHP ma zastosowanie przede wszystkim do badania procesu decyzyjnego opartego na wielu kryteriach wyboru opcji, o tyle omawiana tu metoda WPW ma pozwolić przede wszystkim na zbadanie prawdziwych, realnie występujących preferencji (preferowanych opcji) u danego respondenta, a także zdiagnozowanie u niego sposobu percepcji otaczającej rzeczywistości społecznej. Metoda WPW może zatem mieć zastosowanie do diagnozowania nie tylko procesu decyzyjnego, ale zwłaszcza preferencji badanych i postrzegania przez nich rzeczywistości.

Po trzecie, jednym z powodów dokonania autorskiej modyfikacji metody AHP było więc usprawnienie procesu badawczego poprzez uproszczenie sposobu wyliczenia wagi konkretnych wariantów (opcji), które ma do wyboru respondent. Uproszczona metoda wyboru wariantów polega na porównaniu ze sobą wszystkich opcji w parach (zasada – każda opcja wyboru zestawiana z każdą), ustaleniu przewagi jednej z nich nad drugą (ważenie) w skali od 0 do 6, a następnie za pomocą opracowanego wzoru matematycznego określeniu hierarchii opcji w odniesieniu do konkretnych jednostek badanych, jak i całej badanej grupy.

Za przyjęciem takiej skali ważenia (ustalenia przewagi zestawianych w parach opcji) przemawiają zasadniczo dwa argumenty. Po pierwsze, najbardziej rozpowszechniona skala stosowana w metodzie AHP T. Saatiego (czyli od 1 do 9 oraz wartość 0) może wydawać się zbyt szeroka. Wydaje się bowiem, że zbytnio rozbudowane poziomy ważenia poszczególnych opcji mogą utrudniać właściwe samookreślenie najbardziej adekwatnej wartości dla wybranego wariantu odpowiedzi przez respondenta. Jak bowiem zważyć przewagę preferencji pomiędzy, przykładowo, wartością 8 a 9 (np. wydaje się trudne do określenia, czy preferowanie koloru zielonego od niebieskiego przeważa na poziomie 8 czy 9)? Paradoksalnie zatem

zbytne rozbudowanie skali wag może prowadzić do niedokładnego mierzenia preferencji, a w skrajnych przypadkach do zniechęcenia respondentów do udzielania odpowiedzi. Skala zaproponowana w AHP (wersja u Saatiego – od 1 do 9 oraz 0) nie jest przecież powszechnie stosowana w innych dziedzinach, w których dokonuje się na przykład oceniania w procesach edukacyjnych. I tu znajduje się drugi argument na rzecz ograniczenia skali: zastosowanie skalowania, które dla potencjalnych respondentów może być znane z ich doświadczenia życiowego, wydaje się po prostu bardziej efektywne. Można bowiem założyć, iż w warunkach badań prowadzonych na *homo politicus* wykształconym w polskim systemie edukacyjnym bardziej czytelne okaże się wartościowanie w skali najbardziej zbliżonej do tej, która jest znana ze szkolnictwa powszechnego (od 1 do 6).

A zatem w metodzie WPW przyjęto skalę ważenia wariantów odpowiedzi od 0 do 6, przy czym wartość 0 uznano za neutralną, to znaczy taką, którą przypisuje się w zestawieniu dwóch opcji w sytuacji, kiedy w odczuciu respondenta w porównywanej ze sobą parze opcji żadna z nich nie przeważa (w przykładzie dotyczącym kolorów: „nie preferuję ani zielonego ponad niebieskim, ani niebieskiego ponad zielonym”). Natomiast kolejne wartości (od 1 do 6) pozwalają na adekwatne określenie przewagi jednej z dwóch zestawianych opcji w każdej parze. Tak więc: przyporządkowanie wartości 1 do danej opcji oznacza, że ma ona nieznaczną przewagę nad przeciwstawianym mu wariantem z danej pary, a ważenie opcji poprzez przypisanie jej wartości 2, 3, 4 lub 5 wyraża odpowiednio coraz większą dominantę nad zestawianą z nią opcją z danej pary. Natomiast przypisanie wartości 6 do wskazanego wariantu odpowiedzi oznacza, że w przeświadczeniu respondenta ma on maksymalną przewagę nad przeciwstawną mu opcją z danej pary.

Aby lepiej zobrazować istotę metody WPW, można, jak to pokazano wcześniej (Drzonek, 2022), użyć egzemplifikacji hipotetycznego badania preferencji pięciu kolorów (np. żółty, czarny, biały, zielony, niebieski). Chcąc ustalić najbardziej preferowany kolor spośród opcji wymienionych w pytaniu głównym („który kolor preferujesz: żółty, czarny, biały, zielony czy niebieski?”), respondent odpowiada na pytania szczegółowe, w których parami zestawia się po dwie preferencje (każda z każdą). W powyższym przykładzie byłoby to 10 par:

1. żółty czy czarny?	2. żółty czy biały?
3. żółty czy zielony?	4. żółty czy niebieski?
5. czarny czy biały?	6. czarny czy zielony?
7. czarny czy niebieski?	8. biały czy zielony?
9. biały czy niebieski?	10. zielony czy niebieski?

Po każdym pytaniu szczegółowym respondent powinien podjąć dwa działania:

1. wybrać, którą opcję (w powyższym przykładzie – kolor) z danej pary preferuje,
2. przypisać przewagę wskazanej opcji, określając jej wagę wartościami od 0 do 6 (określić który kolor z danej pary przeważa; jak wspomniano, wartość 0 *de facto* jest wskazywana, gdy badany uzna, że nie przeważa żadna z dwóch opcji zestawionych w danej parze – obydwa kolory zestawione w parze są tak samo preferowane). W tabeli 1 przedstawiono matrycę do określenia przez respondenta przewagi preferencji (przykład z kolorami).

Tabela 1. Matryca do określania przewagi preferencji w poszczególnych parach opcji

Który kolor Pani/Pan preferuje: żółty, czarny, biały, zielony czy niebieski?			
Która opcja przeważa w danej parze?			
Wybierz, jeśli A>B i określ wartość przewagi od 0 do 6	opcja A	opcja B	Wybierz, jeśli B>A i określ wartość przewagi od 0 do 6
	żółty	czarny	
	żółty	biały	
	żółty	zielony	
	żółty	niebieski	
	czarny	biały	
	czarny	zielony	
	czarny	niebieski	
	biały	zielony	
	biały	niebieski	
	zielony	niebieski	

Źródło: opracowanie własne.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w klasycznych metodach badania kilku opcji do wyboru respondent dokonuje następujących czynności:

1. określa, którą spośród nich wybiera,
2. przypisuje jej wagę (wartość przewagi nad pozostałymi),
3. i tym samym tworzy hierarchię opcji od najmniej do najbardziej preferowanych (albo odwrotnie). Odnosząc się do powyższego przykładu ustalenia preferencji pięciu kolorów, gdyby zastosowano powyższą, klasyczną metodę, respondent miałby przyporządkować każdemu kolorowi jedną z cyfr z zakresu od 1 do 5 (bo do wyboru jest pięć kolorów), przy czym jedynka oznaczałaby kolor ulubiony najbardziej, a piątka – najmniej preferowany kolor. Badanie preferencji wyglądałoby zatem tak, jak przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Hipotetyczne badanie preferencji pięciu kolorów za pomocą prostej metody przyporządkowania im wartości od 1 do 5

niebieski	5
żółty	3
zielony	4
biały	1
czarny	2

Źródło: opracowanie własne.

A zatem – w prostych metodach przypisanie wagi opcjom oraz ich uszeregowanie odbywa się jednocześnie: przyporządkowanie opcjom cyfr od 1 do 5 (w przypadku pięciu możliwości do wyboru) oznacza przypisanie wartości opcjom z jednoczesnym ich zhierarchizowaniem. Tak więc w badaniu za pomocą klasycznej metody to respondent przyporządkowuje wartości preferowanym opcjom (w powyższym przykładzie kolorom) i sam jednocześnie dokonuje hierarchizacji własnych preferencji.

Z kolei w metodzie WPW, jak wyżej wspomniano, respondent realizuje dwie czynności: 1) określa, która opcja przeważa, oraz 2) określa wartość tej przewagi. Należy wyraźnie podkreślić, że to nie respondent dokonuje końcowej hierarchizacji opcji. Tworzenie hierarchii (uszeregowanie wag) badanych opcji odbywa się bowiem dopiero po uśrednieniu wartości przypisanych im przez respondenta. Dokonuje jednak tego, na podstawie matematycznych wyliczeń,

przeprowadzający badanie – a nie badany. Tak więc respondent po prostu nie wie, w jaki sposób badający dokonuje hierarchii jego preferencji. To fundamentalna różnica. Podczas badania preferencji *homo politicus* za pomocą metody WPW to nie respondent określa hierarchię swoich preferencji, a zatem trudniej mu ukrywać rzeczywiste zapatrywania i tym samym można dogłębniej zbadać, co faktycznie, rzeczywiście myśli badany, jakie są jego prawdziwe, nawet te świadomie lub nieświadomie skrywane preferencje.

Określenie hierarchii preferencji respondenta w metodzie WPW wylicza się bowiem wedle wzoru:

$$UWO = SWO / (LO - 1),$$

gdzie poszczególne oznaczenia to:

UWO – uśredniona wartość opcji,

SWO – suma wartości przyporządkowanych danej opcji,

LO – liczba wszystkich opcji wyboru.

Wyliczenia takiego dokonuje się w odniesieniu do każdej opcji, dzięki czemu powstaje ich hierarchia. Podobne działania są rzecz jasna realizowane w stosunku do każdego respondenta. Natomiast chcąc określić wagi preferencji w całej badanej grupie respondentów, sumuje się poszczególne uśrednione wartości każdej opcji, a następnie dzieli przez liczbę respondentów:

$$UWO(n) = (UWO1 + UWO2 + \dots UWO_n) / L. \text{ bad.}$$

UWO(n) – uśredniona wartość każdej opcji dla całego badania

UWO1, UWO2 ... – uśredniona wartość każdej opcji wskazanych przez poszczególnych respondentów

Ln – liczba badanych

W tabeli 3 zaprezentowano wypełnioną pojedynczą matrycę z przykładu dotyczącego preferencji kolorów. Hipotetycznie założono, że respondent następująco określał przewagi (od 0 do 6) w parach opcji:

1. czarnego nad żółtym = 2
2. żółtego nad białym = 3
3. żółtego nad zielonym = 4
4. niebieskiego nad żółtym = 5
5. czarnego nad białym = 1

6. zielonego nad czarnym = 4
7. niebieskiego nad czarnym = 5
8. białego nad zielonym = 2
9. niebieskiego nad białym = 3
10. niebieskiego nad zielonym = 6

Tabela 3. Przykładowo wypełniona matryca do określania przewagi preferencji w poszczególnych parach opcji

Który kolor Pani/Pan preferuje: żółty, czarny, biały, zielony czy niebieski?			
Która opcja przeważa w danej parze?			
Wybierz, jeśli $A > B$ i określ wartość przewagi od 0 do 6	opcja A	opcja B	Wybierz, jeśli $B > A$ i określ wartość przewagi od 0 do 6
	żółty	czarny	2
3	żółty	biały	
4	żółty	zielony	
	żółty	niebieski	5
1	czarny	biały	
	czarny	zielony	4
	czarny	niebieski	5
2	biały	zielony	
	biały	niebieski	3
	zielony	niebieski	6

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei w tabeli 4 zaprezentowano hipotetyczne wyliczenia uśrednionych wartości opcji (UWO) wskazanych w tabeli 3.

Tabela 4. Przykładowe wyliczenie UWO [= suma wartości/(liczba opcji minus jeden)] dla wariantów wskazanych w tabeli nr 3

Opcja	Suma wartości	UWO	
żółty	7	1,75	czyli wynik działania: $7/(5 - 1)$
czarny	3	0,75	czyli wynik działania: $3/(5 - 1)$
biały	2	0,5	czyli wynik działania: $2/(5 - 1)$
zielony	4	1	czyli wynik działania: $4/(5 - 1)$
niebieski	19	4,75	czyli wynik działania: $19/(5 - 1)$

Źródło: opracowanie własne.

Z wyliczenia UWO wynika zatem, że hierarchia preferencji kolorów hipotetycznego respondenta (od najbardziej do najmniej preferowanych) w powyższym przykładzie jest następująca:

1. niebieski – 4,75
2. żółty – 1,75
3. zielony – 1,0
4. czarny – 0,75
5. biały – 0,5

Powyższe działania przeprowadza się w odniesieniu do każdego respondenta, a następnie sumuje się UWO poszczególnych respondentów oraz dzieli się przez ich liczbę, dzięki czemu uzyskuje się wyliczenie UWOn – uśrednionej wartości opcji dla całej badanej grupy.

Aby lepiej zobrazować doniosłość preferencji, zaproponowano (Drzonek, 2016) skalę wagi preferencji wyboru poszczególnych opcji, którą przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Skala wagi preferencji wyboru

UWO	Waga preferencji wyboru
0,0–0,99	nieistotna
1,0–1,99	mało istotna
2,0–2,99	istotna
3,0–3,99	znacząca
4,0–4,99	przeważająca
5,00–6,0	pryncypialna

Źródło: opracowanie własne, Drzonek, 2016.

Zasadniczo, formalnie, uśredniona wartość każdej opcji może zatem wahać się pomiędzy 0,0 a 6,0. W praktyce jednak uzyskanie wartości skrajnych jest mało prawdopodobne: 0,0 oznaczałoby, iż nikt z badanych nie wskazał danej opcji (np. w badaniu kolorów barwa zielona nie przeważałaby w żadnej parze u żadnego respondenta), a wartość 6,0 oznaczałaby, że wszyscy wskazali ją i w dodatku preferowali najwyżej, czyli na 6,0 w każdej parze. Wartość danej opcji osiąga tym wyższy pułap, im większa liczba respondentów wartościowała ją na możliwie wysokim poziomie.

Natomiast niższe wartości danej opcji oznaczają, że po pierwsze opcja ta była rzadziej preferowana, a po drugie, jeśli już ją

preferowano, to w sposób mniej wyrazisty (przyporządkowywano jej niższe wartości) – jej przewaga w stosunku do innych zestawianych z nią opcji miała stosunkowo niską przewagę, była zatem preferowana rzadziej i słabiej.

PRZYKŁADY ZASTOSOWANIA METODY WPW

Metodę WPW kilkakrotnie (wśród różnych grup respondentów) zastosowano do zbadania preferencji dotyczących atrybutów potencjalnego kandydata na prezydenta miasta. Badania te prowadzono wśród kandydatów na radnych Szczecina (w latach 2014 i 2018), wśród uczestników Kongresu Ruchów Miejskich (Gorzów Wielkopolski, 2015) oraz wśród polityków lokalnych z 22 miast na prawach powiatu w latach 2018–2019. Respondentów poproszono wówczas o wskazanie najważniejszych atrybutów pretendenta na prezydenta miasta spośród pięciu: afiliacja partyjna, dokonania, kompetencje, program, wizerunek. Poniżej w tabeli 6 przedstawiono wyniki badania wśród kandydatów na radnych z 2014 r. w Szczecinie.

Tabela 6. Atrybuty pretendenta na prezydenta miasta wg kandydatów na radnych Szczecina w 2014 r. z poszczególnych komitetów wyborczych: BPK – Bezpartyjni Piotra Krzystka, PiS, PO, SLD i PSL

	UWO(n): kandydaci na radnych z komitetów wyborczych				
Opcje	BPK	PiS	PO	SLD	PSL
afiliacja	0,15	1,06	0,5	1,18	0,53
dokonania	2,58	2,4	2,55	3,7	2,67
kompetencje	2,91	3,17	2,73	4,05	3,86
program	0,83	1,5	2,68	1,6	0,36
wizerunek	1,11	0,79	0,43	1,95	1,75

Źródło: badanie własne, Szczecin 2014, zob. też Drzonek, 2016.

Jak można zauważyć, kandydaci wszystkich komitetów wyborczych najbardziej oczekiwali od prezydenta miasta kompetencji,

choć wartości UWO różniły się w poszczególnych ugrupowaniach. Z kolei najmniej istotna była afiliacja partyjna (BPK, SLD i PSL) oraz wizerunek (PiS, PO).

Nieco inaczej badanie wypadło wśród samorządowców z 22 miast na prawach powiatu – wyniki zebrano w tabeli 7. Najwyżej preferowano dokonania u kandydata na prezydenta miasta, na drugim miejscu – kompetencje, a najniższy poziom wskazań miała afiliacja partyjna.

Tabela 7. Atrybuty pretendenta na prezydenta miasta wg ogółu polityków lokalnych 22 miast na prawach powiatu

Opcja	UWO(n)
dokonania	3,42
kompetencje	3,28
program	1,65
wizerunek	1,4
afiliacja partyjna	0,67

Źródło: badania własne, 22 miasta na prawach powiatu, 2018–2019.

Metodę WPW stosowano również do znalezienia odpowiedzi na pytanie: „Do kogo należy władza w mieście?”. Respondenci mieli do wyboru następujące opcje odpowiedzi (zestawiane w pary): burmistrz/prezydent, radni, lokalne grupy nacisku, partie polityczne, mieszkańcy, organizacje społeczne. Badania dotyczące określenia realnego podmiotu posiadającego władzę w mieście podejmowano kilka razy. W latach 2018–2019 realizowano je wśród samorządowców (22 miasta na prawach powiatu). W 2022 r. to samo pytanie zawarto w pilotażowym badaniu polityków lokalnych trzech miast Pomorza Zachodniego. W 2024 r. pytanie to zadano samorządowcom 21 miast Podkarpacia i Pomorza Zachodniego w trakcie realizacji projektu badawczego (prezentowane wyniki mają charakter wstępny, ponieważ w chwili przygotowywania artykułu badania jeszcze trwały). W tabeli 8 zebrano wyniki ww. badań.

Tabela 8. Do kogo należy władza w mieście wg lokalnych polityków?

Opcja	UWO(n), 22 miasta, 2018–2019	UWO(n), 3 miasta, ZPM, 2022	UWO(n), 21 miast, 2024
burmistrz/prezydent	4,53	5,49	3,66
radni	2,17	3,37	2,89
lokalne grupy nacisku	1,2	1,80	1,6
partie polityczne	1,13	2,54	2,33
mieszkańcy	0,94	1,54	1,36
organizacje społeczne	0,94	0,63	0,73

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych (2018–2019) oraz Zespołu Badawczego Res Publica w 2022 r. i 2024 r.

Poniżej (tabela 9) zaprezentowano wstępne wyniki badania dotyczącego percepcji zagrożeń przez polityków lokalnych 21 miast Pomorza Zachodniego i Podkarpacia („Co obecnie stanowi większe zagrożenie: militarny atak Rosji na Polskę, antagonizmy ukraińsko-polskie, niższy poziom życia, utrata tożsamości narodowej?”) oraz badania pilotażowego w trzech miastach Pomorza Zachodniego w 2022 r. („Jakie zagrożenia wzrosły w Polsce w związku z napaścią Rosji na Ukrainę: militarny atak Rosji na Polskę, antagonizmy ukraińsko-polskie, niższy poziom życia, napływ uchodźców z Ukrainy, bezrobocie?”).

Tabela 9. Badania percepcji zagrożeń przez samorządowców: pilotaż (3 miasta Pomorza Zachodniego, 2022) oraz 21 miast w projekcie nr NdS-II/SP/0355/2023/01 (wyniki wstępne, 2024)

Opcja	UWO(n), 3 miasta, ZPM, 2022	UWO(n), 21 miast, 2024
militarny atak Rosji na Polskę	3,99	3,38
antagonizmy ukraińsko-polskie	0,8	1,28
niższy poziom życia	2,36	1,89
utrata tożsamości narodowej	brak opcji	1,82
napływ uchodźców z Ukrainy	0,86	brak opcji
bezrobocie	1,41	brak opcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań Zespołu Badawczego Res Publica w 2022 r. i w 2024 r.

W powyższych przypadkach badanie dotyczyło preferencji respondentów (politycy lokalni), ich postrzegania osoby/instytucji, która faktycznie (a nie tylko formalnie) władzę w danym mieście posiada. Przykład tego badania wskazuje, że metoda WPW może

mieć zastosowanie nie tylko do diagnozy rzeczywistych preferencji respondentów, ale również do sprawdzenia percepcji przez respondentów otaczającej ich rzeczywistości – ponieważ, jak wspomniano wyżej, respondent nie wie, w jaki sposób odbywa się hierarchizacja wskazanych przez niego opcji, metoda WPW może mieć zastosowanie do diagnozowania sposobu postrzegania badanych zjawisk. Warto podkreślić zatem, że zastosowanie metody WPW może okazać się szczególnie efektywne w sytuacji badania trudno dostrzegalnych zjawisk zachodzących w przestrzeni publicznej. Do kategorii tej nie tylko należy zjawisko realnej władzy, ale także pewne patologie, o których wiadomo, że mogą występować, choć trudno je uchwycić, stosując inne metody badawcze (przykładem mogłyby być np. zachowania mobbingowe czy korupcyjne zachodzące w jakiejś instytucji).

Zatem metoda WPW może okazać się efektywna do badania *homo politicus* w tych aspektach jego aktywności i zapatrywań, w których przy zastosowaniu prostych metod możliwe jest zafałszowanie pomiaru przez samego badanego. Preferencje polityczne oraz postrzeganie (percepcja) zjawisk politycznych do takich kategorii należą, ponieważ – z różnych względów – badani często są niechętni do prezentowania własnych, rzeczywistych opinii w tych kwestiach.

Ponadto warto przypomnieć, że metoda WPW może mieć zastosowanie do prognozowania zachowań politycznych w wyborach przy zastosowaniu formuły większościowej. Jak wykazano już wcześniej (Drzonek, 2016), na podstawie badania kandydatów na radnych z różnych komitetów wyborczych („Kto byłby najlepszym prezydentem miasta?”) można postawić prawdopodobną prognozę dotyczącą tego, kto rzeczywiście wybory prezydenckie wygra. Osobą tą jest pretendent, który najczęściej był opcją drugiego wyboru (miał drugą pod względem wielkości wartość UWOn). Co zrozumiałe bowiem, kandydaci na radnych z komitetu A na pierwszym miejscu wskazują własnego pretendenta na prezydenta, kandydaci na radnych komitetu B również na pierwszym miejscu postawią własnego pretendenta do prezydentury itd. Natomiast jeśli wśród sympatyków różnych ugrupowań drugą preferencją zazwyczaj jest ten sam pretendent, to jego właśnie można prognozować jako przyszłego zwycięzcę, ponieważ preferowanie na drugim miejscu tego samego pretendenta przez elektoraty różnych kandydatów może wskazywać, że to on właśnie ma największe szanse wyborcze.

W tabeli 10 zaprezentowano badanie wśród kandydatów na radnych Szczecina z 2014 r., w którym zapytano, kto jest najlepszym pretendentem na prezydenta Szczecina. Piotr Krzystek (który wybory w 2014 r. wygrał) poza swoim komitetem, w czterech z sześciu pozostałych komitetów wyborczych był wskazywany jako druga w kolejności preferowana opcja.

Tabela 10. Najlepszy pretendent na prezydenta Szczecina wskazywany przez kandydatów na radnych w 2014 r. z wybranych komitetów wyborczych – PiS, PO, SLD, PSL, Bezpartyjni P. Krzystka (BPM), Wygrajmy Szczecin (WSz), Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke (NP)

Opcje: kandydaci na prezydenta miasta	UWO(n): kandydaci na radnych z komitetów wyborczych						
	BPK	PiS	PO	SLD	PSL	NP	WSz
M. Jacyna-Witt, KWW MJW	0,23	0,37	2,54	1,7	1,11	1,14	1,59
D. Krystek, SLD	0,55	0,29	1,84	5,69	0,78	0,19	0,61
P. Krzystek, Bezpartyjni PK	4,7	2,55	2,19	3,8	1,81	1,49	1,32
S. Oleszczuk, Nowa Prawica	0,24	0,25	0,07	0,23	0,22	5,74	0,64
B. Roszkowski, PSL	0,44	0,21	0,61	0,76	3,7	0,43	0,04
A. Szałabawka, PiS	0,59	5,59	0,84	0,91	1,06	0,7	0,29
Ł. Tyszler, PO	0,52	0,31	4,84	1,3	0,98	0,31	0,61
P. Urbański, Wygrajmy Szczecin	0,3	0,09	0,67	0,61	0,78	1,26	3,98

Źródło: badanie własne, Szczecin, 2014, zob. też Drzonek, 2016.

PODSUMOWANIE

Metoda WPW może mieć zatem szerokie zastosowanie w badaniach *homo politicus*. Przede wszystkim może ona sprawdzić się w badaniu rzeczywistych preferencji respondentów, zwłaszcza w sytuacjach, w których można mieć wątpliwości co do szczerości i rzetelności odpowiedzi, których udzielają respondenci. Metoda ta może również zostać zastosowana do zdiagnozowania percepcji zjawisk społecznych, a także do stawiania prognoz dotyczących przyszłych zachowań. Podstawowymi zaletami metody jest więc: możliwość dogłębnego zdiagnozowania rzeczywistych postaw występujących w badanej grupie, zobiektywizowana możliwość tworzenia ich hierarchii, a także stosunkowo nieskomplikowany sposób dokonywania obliczeń (obliczenie UWO).

Metoda ma jednak swoje ograniczenia. W przypadku badania wielu opcji do wyboru (preferencji) w metodzie generowanych jest zbyt wiele par odpowiedzi, co wpływa na gotowość respondentów do odpowiedzi. Badanie trzech opcji powoduje konieczność wygenerowania trzech par i odpowiednio: badanie czterech opcji – pięciu par, badanie pięciu opcji – dziesięciu par (jak w przykładzie z kolorami), a badanie sześciu opcji – już aż piętnastu par. Zatem efektywność zastosowania metody WPW może obniżać się wraz ze wzrostem liczby badanych opcji. Wydaje się, że diagnozowanie więcej niż sześciu opcji mogłoby okazać się zbyt zniechęcające dla respondentów, a zatem mogłoby wpływać na jakość ich odpowiedzi (możliwość „mechanicznego” wartościowania opcji w poszczególnych parach, np. poprzez wstawianie w każdej parze tej samej wartości).

Można zatem na koniec poczynić kilka rekomendacji operacyjnych. Liczba opcji do parowania powinna wahać się od trzech do nie więcej niż sześciu, choć optymalnie powinna wynosić cztery lub pięć. Trzeba jednak pamiętać, że na liczbę badanych opcji może wpływać nie ich osobisty dobór przez badającego, lecz rzeczywiście niezbędna ich liczba potrzebna do zdiagnozowania badanego zagadnienia.

Sposób sformułowania listy opcji wymaga dostosowania do konkretnego badania, choć jeśli jest to możliwe, warto konstruować je alfabetycznie albo w inny neutralny dla percepcji badanych sposób.

Metoda pozwala na dokładne zbadanie problemu zwłaszcza w zamkniętych (policzalnych) zbiorach badanych jednostek (np. wskazane w przykładzie badanie kandydatów na radnych z konkretnych komitetów wyborczych), natomiast w przypadku jej zastosowania do badania dużych zbiorowości próby powinny być dobierane standardowo. Warto też dodać, że metoda może mieć zastosowanie do badania wielu różnych preferencji u jednego badanego.

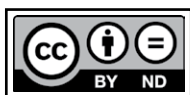
Reasumując zatem: metoda WPW z pewnością jest bardziej efektywna od klasycznych metod, w których respondenci sami dokonują hierarchii własnych odpowiedzi. Jej stosowanie w badaniu zjawisk politycznych pozwala odkrywać rzeczywiste preferencje, którymi kieruje się *homo politicus*, także w sytuacjach, kiedy próbuje on je ukrywać.

BIBLIOGRAFIA

- Adamus, W., & Łasak, P. (2010). Zastosowanie metody AHP do wyboru umiejscowienia nadzoru nad rynkiem finansowym. *Bank i Kredyt*, 4, 73–100.
- Czepita, S., Wronkowska, S., Zieliński, M. (2013). Założenia szkoły poznawczo-szczecińskiej w teorii prawa. *Państwo i Prawo*, 2, 5–8.
- Drzonek, M. (2016). „Nielojalne szable”? O badaniu zaplecza prezydenta miasta *in spe* za pomocą zmodyfikowanej metody AHP. *Political Preferences*, 12, 57–71.
- Drzonek, M. (2021). Przywództwo „wiecznego prezydenta”. Przypadek Wojciecha Szczurka w Gdyni. *Przegląd Zachodni*, 2, 89–112.
- Gaievskiy, S., Delfrate, N., Ragazzoni, L., & Bahattab, A. (2025). Use of multi-criteria decision analysis (MCDA) to support decision-making during health emergencies: a scoping review, *Frontiers in Public Health*, 13. DOI: 10.3389/fpubh.2025.1584026.
- Gawlik, R. (2014). Zastosowanie metody analitycznego procesu sieciowego do wspierania racjonalnych wyborów młodych Europejczyków. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 340, 415–426.
- Gizbert-Studnicki, T. (2009). Prawda sądowa w postępowaniu cywilnym. *Państwo i Prawo*, 7, 11–15.
- Gongora-Salazar, P., Rocks, S., Fahr, P., Rivero-Arias, O., & Tsiachristas, A. (2023). The Use of Multi-Criteria Decision Analysis (MCDA) to Support Decision-Making in Healthcare: An Updated Systematic Literature Review. *Value Health*, 26(5), 780–790. DOI: 10.1016/j.jval.2022.11.007
- Jaśkiewicz, J. (2014). Prawda jako przypadek praktyki. Uwagi na marginesie dogmatycznej koncepcji prawdy obiektywnej. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica*, 73, 63–77.
- Kuczera, K. (2015). Metoda AHP identyfikacji preferencji decydentów. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 3, 34–45.
- Kuczera, K. (2016). Wykorzystanie metody AHP w identyfikacji preferencji decydentów firm odnośnie modeli biznesu – wnioski z badań. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 122, 299–308.
- Liu, Y.M., Büschken, J., Orme, B., & Allenby, G. (2025). Integrating Conjoint and Maximum Difference Scaling Data. *Management Science*, 71(11), 9404–9422. DOI: 10.1287/mnsc.2023.02560
- Mazurek, J. (2023). *Advances in Pairwise Comparisons Detection, Evaluation and Reduction of Inconsistency*. Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-23884-0>.
- Moore, Ch. (2024). The Viability of Large Language Models for Conjoint and MaxDiff Analysis in Market Research. <https://www.ipsos.com/>

- sites/default/files/ct/publication/documents/2024-04/Ipsos-LLMs-Apr2024.pdf.
- MyPolitics (b.d.), *Eurowyborczy 2024*. <https://mypolitics.pl/quizzes/eurowyborczy2024> (dostęp: 15.09.2024).
- MyPolitics (b.d.), *Warszawski 2024*, <https://mypolitics.pl/quizzes/warszawski2024> (dostęp: 15.09.2024).
- MyPolitics (b.d.), *Wyborczy 2023*, <https://mypolitics.pl/quizzes/wyborczy2023> (dostęp: 15.09.2024).
- Schramm, J.B., & Lichters, M. (2025). Incentive alignment in anchored MaxDiff yields superior predictive validity. *Marketing Letters*, 36, 1–16. DOI: 10.1007/s11002-023-09714-2
- Schuster, A.L.R., Crossnohere, N.L., Campoamor, N.B., Hollin, I.L., & Bridges, J.F.P. (2024). The rise of best-worst scaling for prioritization: A transdisciplinary literature review. *Journal of Choice Modelling*, 50, 100466. DOI: 10.1016/j.jocm.2023.100466
- Stawecki, T. (2006). Filozofia prawa a teoria prawa: spór nierozstrzygalny czy pozorny? *Studia Iuridica*, 45, 211–232.
- Więckowski, J., Sałabun, W., Kizielewicz, B., Bączkiewicz, A., Shekhovtsov, A., Paradowski, B., & Wątróbski, J. (2023). Recent advances in multi-criteria decision analysis: A comprehensive review of applications and trends. *International Journal of Knowledge-based and Intelligent Engineering Systems*, 27, 367–393. DOI: 10.3233/KES-230487
- Woleński, J. (2006). O Prawdzie i prawdzie. *Acta Universitatis Wratislaviensis. Filozofia*, 44, 149–161.
- Woleński, J. (2007). *Epistemologia, poznanie, prawda, wiedza, realizm*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 160–164.
- Żak, J., Redmer, A., & Sawicki, P. (2004). Wielokryterialne wspomaganie decyzji w transporcie drogowym. *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej*, 57, 243–250.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>